

WILEY-
BLACKWELL

The Scandinavian
Journal of Economics

Review: [untitled]

Author(s): Erik Dahmén

Source: *Ekonomisk Tidskrift*, Årg. 47, n:r 4 (Dec., 1945), pp. 366-369

Published by: [Blackwell Publishing](#) on behalf of [The Scandinavian Journal of Economics](#)

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/3438364>

Accessed: 21/10/2011 07:19

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at
<http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Blackwell Publishing and *The Scandinavian Journal of Economics* are collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Ekonomisk Tidskrift*.

<http://www.jstor.org>

medel från statens sida, när förhållandena nu en gång utvecklats så som skett under 1930-talet. Kausalförklaringarna äro tvivelaktiga, men de finans- och penningpolitiska rekommendationerna äro därför inte dömda på förhand, särskilt som förf. synes vara väl medveten om många olösta problem inom den ekonomiska utvecklingens och konjunkturväxlingarnas område och därför handskas förhållandevis försiktigt med sina ekonomisk-politiska rekommendationer. — I kapitlet om den internationella handeln understrykes särskilt att en återuppbyggnad inte är möjlig såvida inte en intern ekonomisk stabilitet uppnås i de stora dominerande länderna, främst då U. S. A. Att sysselsättningspolitiken i de mindre stater, som äro starkt beroende av utrikeshandeln, ofta stöter på helt andra problem än t. ex. i U. S. A. framhålles med all rätt.

Den kritiska granskningen av »right-wing»- och »left-wing»-illusionerna inledes med följande ord: »It is the common experience of teachers that the main difficulty with students is not what they don't know but what they do know that isn't so.» Den snabba avrättning av en hel rad »Right-wing Illusions», som följer, är både roande och träffsäker. Särskilt fäser man sig vid det sätt, på vilket förf. gör processen kort bl. a. med »The illusion of sound finance», »the solid money illusion» och »the fetish of the balanced budget» utan att därför tappa bort de problem, som trots allt kvarstå i hithörande sammanhang. — I kapitlet om »Left-wing Illusions» framhålles från början, att vi nu kommit därhän att »left-wing views have become relatively respectable», varför de misslag, som de innehålla, äro så mycket farligare än tidigare. Förf:s avrättning av dessa illusioner är också mycket elegant. I snabb följd exekveras bl. a. marxismens odifferentierade problemlösningar, dimbilden kring »profitprincipens» innebörd, missuppfattningarna rörande den sovjetryska samhällsstrukturen och planekonomen o. s. v.

Boulding visar sig vara skeptisk mot de moderna planekonomiska doktrinerna. »The difficulty with planning is that it is very nice for the planner, but not so nice for the planned.» Hans problemlösningar äro av annat slag. De röra sig i första hand på det *finanspolitiska* planet. Men i vad mån är en finanspolitik efter de av förf. rekommenderade linjerna i verkligheten genomförbar utan att man successivt, eventuellt mot sin vilja, *tvingas* in på den centraliserade planekonomiens område? I vad mån kan en rationell finanspolitik s. a. s. stå för sig själv annat än i teorien? Medför dess omsättning i praktiken måhända konsekvenser långt utöver den från början tilltänkta ramen? Förf. går knappast på allvar in på dessa frågor, som kanske till slut dock äro de allra mest intressanta och betydelsefulla.

Erik Dahmén.

Economic Progress and Social Security av Allan G. B. Fisher. London 1945. (Macmillan & Co. Ltd.) 328 s.

Allan G. B. Fisher utgav 1935 ett arbete, *The Clash of Progress and Security*, som i stort sett spannar på ett enda tema: ekonomisk utveckling måste alltid betyda förändringar; då dessa förändringar möta motstånd av många olika slag, beroende på att de ofta åtminstone på kort sikt ha oförmånliga verkningar för enskilda, företag eller grupper, vilka många gånger i första hand sträva efter status quo och egen trygghet,

uppkommer lätt den föreställningen, att det för samhället i dess helhet föreligger en konflikt mellan framåtskridande och trygghet. Gentemot detta invände Fisher, att den i längden enda säkra tryggheten för hela samhället nås med framåtskridande. Vad som närmast föranledde honom att utveckla detta tema var de ekonomisk-politiska strömningarna i vissa »nya» länder, främst då Australien och Nya Zeeland, som gingo ut på att ekonomisk trygghet borde kunna uppnås genom enbart jordbruk och boskapsskötsel, alltså en slags »modernäringsideologi».

När temat nu tas upp, är det därför att det åter har stor aktualitet, om också i något annorlunda sammanhang än för tio år sedan. Social trygghet genom »full sysselsättning» är numera lösenordet i all diskussion rörande efterkrigsproblemen. Fisher hävdar emellertid att tryggheten inte kan uppnås genom att man sätter upp den som dominerande mål. Den måste vara en biprodukt av någonting annat. Om man försummar att på allt sätt öka rörligheten och smidigheten i näringslivet — t. ex. genom att man obetingat sätter individuell trygghet som mål — får man varken någon ekonomisk utveckling eller full sysselsättning eller trygghet. Endast genom att arbeta med ett enda huvudmål för ögonen, nämligen framåtskridande, uppnår man i längden någon trygghet. Detta är i korthet huvudtemat även i Fishers senaste arbete.

Förf. diskuterar först det ekonomiska problemets innebörd. Därefter beröres en del principfrågor rörande efterkrigsproblemen, varvid förf. ställer sig skeptisk mot talet om att efterkrigstidens ekonomiska problem på längre sikt skulle vara i grunden annorlunda än tidigare. Han syftar väl närmast på Alvin Hansens talesätt att man från »produktionsekonomin» måste söka sig fram till en »konsumtionsekonomi». Det stora problemet är och förblir att producera så mycket som möjligt. I ett följande kapitel diskuteras trygghetsföreställningen och innebörden av begreppet trygghet. Det är här förf. bl. a. drar upp den fundamentala skillnaden mellan individens trygghet och hela samhällets ekonomiska stabilitet i vidare bemärkelse. Därefter följer några kapitel, som behandla det ekonomiska framåtskridandets »mekanism». Här behandlas ur skilda synpunkter de för enskilda företag och grupper ofta obehagliga förändringar, som måste ligga i den ekonomiska utvecklingens natur. Vidare belyses den arbetslöshet, som sammanhänger med produktionsstrukturella anpassningssvårigheter. Huvudtanken är härvid att dessa anpassningssvårigheter (»stelheten») i näringslivet alltid spelat en mycket stor direkt och indirekt roll för uppkomsten av även de allmänna arbetslöshetskriserna och att de skärpts under senaste decennier. I det följande går förf. närmare in på hindren för snabb anpassning och rörlighet och på förutsättningarna för framåtskridandet. »An expanding economy necessarily means shifts in consumers' demand; shifts in consumers' demand necessarily mean continuous redirections of our supplies of labour and capital. Anything which prevents this redirection ensures in effect that our economy will not expand.» I detta sammanhang ges också en kritik av en del olika ekonomisk-politiska doktriner och program. Avsnittet om planhushållningsidéerna ger väl knappast några betydelsefullare nya synpunkter men är en ganska god sammanfattning av den kritik, som brukar riktas mot dessa idéer från konservativt och liberalt håll.

Ledmotivet att tryggheten inte uppnås genom att man gör den till ett mål genomlöper även diskussionen av de internationella ekonomiska problemen. Inte endast autarkisträvandena utan varje försök från ett lands sida att »konservera» t. ex. en viss produktionsinriktning eller vissa produktionsformer, lägger hinder i vägen för ett framåtskridande inte endast i landet ifråga självt utan också i andra länder. Sådana strävanden leda aldrig till den stabilitet eller trygghet, som är deras egentliga mål. Förf. lägger över huvud taget mycket stark betoning på ländernas beroende av varandra.

Det kan väl sägas att tankegången i föreliggande arbete såtillvida är rätt självklar som väl ingen, även om det ibland låter så, i själva verket förnekar, att det dominerande problemet är att producera så mycket som möjligt eller att stelhet i näringslivet och ovilja mot alla förändringar är av ondo ur framåtskridandets synpunkt. Inte desto mindre är man benägen att anse Fishers inlägg välmotiverat och nyttigt.

Till en början måste man erkänna att tesen att trygghet inte kan uppnås om man inriktar ansträngningarna på att uppnå trygghet, är tänkvärd. Belysningen av denna tanke ur olika synpunkter är värd uppmärksamhet, även om den skulle ha vunnit på en större konkretisering och rikligare exemplifiering. Detsamma kan sägas om den underliggande konjunkturteoretiska grundsynen på den strukturella anpassningströghetens betydelse. Man kan vidare erkänna att ordets makt över tanken är sådan, att det myckna talet om en kronisk underkonsumtion lätt kan få till följd en snedvriden syn på de verkliga ekonomiska *utvecklings*problemen, även i den mån den egentliga innebörden av detta tal inte i och för sig behöver implicera detta. Underkonsumtionsteoretikerna mena väl i allmänhet inte, att några verkliga utvecklingsproblem lösas genom att konsumtionen tvingas att öka och de avse väl inte heller att försumma dessa utvecklingsproblem. De ha väl m. a. o. alldeles klart för sig att ökad konsumtionsbenägenhet och full sysselsättning inte är någon garanti för och än mindre identisk med framåtskridande. Men frågan är om inte den moderna problemuppläggnings i underkonsumtionsteoretisk terminologi i praktiken hos många manar fram den uppfattningen, att allt är gott och väl om bara alla ha köpkraft och sysselsättning. Frågan är vidare om inte härav lätt följa åtgärder, som de facto kunna hämma framåtskridandet eller åtminstone skjuta sådana åtgärder i bakgrunden, som kunna påskynda den ekonomiska utvecklingen. I varje fall förefaller det vara värt att uppmärksamma, att åtgärder, som syfta att skapa obetingad trygghet eller en »garanterad standard» för vissa enskilda, företagar- eller yrkesgrupper, i verkligheten kunna komma i konflikt med den ekonomiska utvecklingens drivande krafter. Ur denna synpunkt har Fishers arbete en uppgift att fylla, även om det på intet sätt uttömmande behandlar sitt utomordentligt viktiga ämne.

Den kritik man skulle vilja rikta mot förf:s allmänna huvudtanke går närmast ut på att den kanske drives litet väl långt och ensidigt. Det kunde ha framhållits, att inte alla förändringar äro led i framåtskridandet, att en del sådana tvärtom kunna försena detta och att det alltid är svårt att s. a. s. ex ante avgöra, huruvida en viss förändringstendens i produktionsstrukturen verkligen är ett led i framåtskridandet.

Tesen att ett minimum av »tröghet» i produktionsstrukturen och ett obetingat avvisande av »tryggheten» som *mål* alltid är en förutsättning för ekonomisk utveckling och att denna utveckling i längden är den *enda* vägen till trygghet för hela samhället, är en sanning med så pass stor modifikation, att det kanske inte *alltid* är möjligt att oförbehållsamt hävda den i en ekonomisk-politisk diskussion.

Erik Dahmén.

ENGÅNGSSKATT PÅ FÖRMÖGENHET

Ökonomiska Efterkrigsproblemer. Betänkning af Finansministeriets Udvalg af 30 januari 1943. 2. Del, Engångsskat, København 1943.

Det s. k. Professorsudvalget — en ej helt motiverad benämning — har låtit sitt första betänkande angående de allmänna principerna för efterkrigsplanering raskt följas av ett nytt, behandlande frågan om engångsskatt på förmögenhet. De båda arbetena äro nära förbundna, vilket också markeras genom att kapitlen äro numrerade i löpande följd. För full förståelse av här recenserade arbete rekommenderas därför ett studium av dem båda.

Utgångsläget för förslaget om en engångsskatt å förmögenhet är i korthet följande: Beloppet lediga pengar, vilka uppkommit tack vare Nationalbankens fordringar på Tyskland, beräknas uppgå till 4 miljarder kr. Skulle dessa utbytas mot räntebärande obligationer, skulle statskulden, vilken under kriget vuxit från 1,5 till 4 miljarder kr., växa med ytterligare 4 miljarder, vartill kommer en i Udvalgets betänkande del. I beräknad ökning under efterkrigsåren med 1,5 miljarder kr. Genom en engångsskatt skulle man kunna reducera den ökning i statens räntebörda, som en uppsugning av de lediga pengarna medelst statslån skulle medföra. Udvalget har i del I av sitt betänkande föreslagit, att staten skall överta Nationalbankens fordringar på Tyskland, och i stället ge denna en revers på beloppet. Skatteintäkten skall användas till en amortering å denna, varigenom Nationalbanken drar in överflödlig köpkraft.

Redan utgångsläget är alltså i Danmark ett annat än i Sverige. Hos oss skulle en engångsskatt reducera den enskilda förmögenheten och därmed förmögenhetsinkomsten i syfte att minska den statliga räntebörda, som vi redan bära. I Danmark gäller frågan, hur stor ökning i förmögenhetsinkomsten staten skall ge de enskilda förmögenhetsägarna, tagna som en enhet, genom att utbyta räntelösa pengar mot räntebärande statspapper. Även om en engångsskatt minskar den enskilda förmögenheten, kommer likväl en emission av statspapper, som ökar dennas avkastning, ej att kunna undvikas.

De huvudalternativ, Udvalget haft att ta ställning till, äro en skatt å förmögenhetsökning i jämförelse med ultimo 1938 och en generell förmögenhetsskatt. Motiven för att den förra föredras utvecklas ej närmare. Det framhålles egentligen blott, att den senare skatten även skulle träffa förmögenheter, som förblivit oförändrade eller minskats under kriget, något som tydligen förutsätter att själva förmögenhets-